

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ НЕУСПІШНОСТІ В НАВЧАННІ ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Махиня В.П.,

*студент кафедри психології,
ВНЗ “Університет економіки та права “КРОК”, м. Київ, Україна,
e-mail: MakhyniaVP@krok.edu.ua*

Сингаївська І.В.,

*к.психол.н., доцент, директор ННП,
ВНЗ “Університет економіки та права “КРОК”, м. Київ, Україна,
e-mail: irinas@krok.edu.ua,
ORCID: orcid.org/0000-0001-6802-0081*

Стрімкий розвиток суспільства, модернізація освітньої системи фахової передвищої освіти, розвиток інноваційних технологій, значне збільшення обсягу нової інформації в навчальній діяльності зумовили необхідність підвищення якості підготовки фахівців. Тому важливим є виявлення чинників, що перешкоджають ефективному оволодінню навчально-професійною діяльністю. В умовах реформування освітнього процесу вивчення причин неспішності, труднощів, їх структури, детермінант, виявлення умов їх подолання є важливим завданням сучасної психолого-педагогічної науки.

Освітній процес у сфері фахової передвищої освіти – це інтелектуальна, творча діяльність, що провадиться у закладі фахової передвищої освіти та спрямована на передачу, засвоєння, примноження і використання знань, умінь та інших компетентностей у осіб, які здобувають освіту, а також на формування гармонійно розвиненої особистості [1].

Проблема студентства як особливої соціально-психологічної та вікової категорії вивчалась такими дослідниками як Б. Анан'єв, А. Реан, Є. Степанова, Н. Кузьміна та інші. Такі дослідники, як С. Смирнов, Б. Анан'єв, А. Дмитрієва, В. Лисовський, А. Єромасова, Б. Кайгородов та інші також вивчали проблему особистісного розвитку студентів та навчальної діяльності як стимулу розвитку особистості та умови формування її рис та якостей.

Як сказав Б. Анан'єв, студентський вік – це центральний етап становлення особистості та період найбільш активної самосвідомості, моральних та етичних почуттів, становлення та стабілізації характеру, оволодіння повним набором функцій дорослої людини, формування успішності [2].

Успішність навчання студентів у НЗФПО залежить від багатьох чинників: стан здоров'я, сімейний стан, матеріальне положення, рівень довузівської підготовки, володіння навичками самоорганізації та контролю своєї діяльності, мотиви вибору навчального закладу, адекватність уявлень про специфіку навчання у НЗФПО, форма навчання (денна, заочна), розмір платні за навчання, організація освітнього процесу у самому НЗФПО, матеріальна база НЗФПО, рівень кваліфікації викладачів, престижність навчального закладу та, нарешті, індивідуальні психологічні особливості студента. Успішність навчання визначається такою психічною властивістю людини, як здібність до навчання. Під цим розуміють як особистісні особливості, так і весь інтелектуальний

потенціал людини. Успішність студентів залежить не тільки від інтелектуального розвитку та особливих здібностей, але й від мотивів, рис характеру, темпераменту, спрямованості особистості, її самосвідомості та іншого [3].

Аналізуючи ступінь розробленості проблеми неспішності здобувачів вищої освіти, ми дійшли висновку, що вона постійно є в полі зору науковців. Дослідники намагаються теоретично осмислити такі поняття, як «неспішність», «труднощі», «складність», «психологічний бар'єр», «психологічна напруженість» [4; 5], дають різні класифікації труднощів, описують і аналізують їх інтелектуальні, особистісні й інші чинники.

Насамперед фахівці психолого-педагогічного профілю зауважують на проблеми труднощів у навчанні. Спершу вони розглядали їх у зв'язку з проблемою неспішності школярів. Надалі спектр питань був значно розширений і переведений у напрям вивчення успішності/ неспішності освоєння навчальної діяльності загалом.

Водночас питанням вивчення неспішності здобувачів вищої освіти, труднощів, що виникають у процесі освітньої діяльності студентів, присвячене значно менше досліджень. Так, аналіз психолого-педагогічних аспектів труднощів навчання студентів стосується, передовсім, виявлення причин навчальної успішності/неспішності здобувачів [6].

Питання про причини неспішності цікавить багатьох дослідників. Наприклад, Ю. Орлов пов'язує неспішність із суперечностями, які він вважає рушіями процесу навчання. Згідно з його думкою, єдність можливостей студентів і поставлених перед ними вимог дуже суперечлива; і водночас, коли ця єдність порушується, виникає неспішність [7].

Л. Гуменюк, М. Щербина [8] проаналізували теоретичні надбання науковців, сформували дві головні групи чинників, які детермінують неспішність студентів. Факторний аналіз усіх даних виявив наявність 25 значущих чинників, 16 із яких стосуються успішності здобувачів.

Для аналізу й інтерпретації відібрано 4 фактори, до яких із високими показниками ввійшли чинники успішності студентів. Проведений науковцями факторний аналіз дав змогу виокремити чотири головні категорії невстигаючих студентів, кожній з яких відповідає категорія успішних студентів із протилежними характеристиками.

До першої категорії належать неспішні студенти, які характеризуються відсутністю хвилювання перед іспитами та під час іспитів, низькою інтенсивністю й адекватністю навчальної мотивації, незадоволеністю обраною спеціальністю, низьким рівнем альтруїстичної, оптимістичної, нормативної та моральної мотивації, а також мотивації до індивідуальної безпеки, але з високим рівнем адаптації і до студентського колективу, і до умов навчання тощо.

До другої категорії належать неспішні студенти, які характеризуються вираженим прагненням до матеріального благополуччя, низькою здатністю до навчання, невірноваженістю й інертністю нервових процесів, невпевненістю у своїх здібностях справлятися з навчальними завданнями, низьким рівнем адаптації і до студентського колективу, і до процесу та умов навчання.

До третьої категорії належать неуспішні студенти, які характеризуються вираженою мотивацією до уникнення невдач, низькою здатністю до навчання, низьким рівнем афіліації, високим ступенем загальної та соціальної адаптації, абсолютним фізичним і психологічним здоров'ям і високою силою і рухливістю нервової системи, високою мотивацією до розваг і оптимістичною мотивацією, які мріють стати лідерами, але невпевнені у своїх здібностях справлятися з навчальними завданнями. До четвертої категорії належать неуспішні студенти, які характеризуються вираженим прагненням до того, щоб за них усе робили інші. Їм характерні завищена самооцінка, прагнення до домінування, егоцентрична мотивація, мотивація індивідуалізації, мотивація до розваг, орієнтація на спрощені способи існування, на веселе, легке, радісне, щасливе життя, відсутність трудової мотивації, відсутність установки на подолання перешкод і відсутність потреби в афіліації [8].

Значною мірою на успішність студентів у навчанні здатен вплинути викладач, мотивуючи їх до сумлінного навчання цікавим викладанням матеріалу, власною захоханістю в предмет, своїм особистісним та професійним авторитетом [9].

Список використаних джерел:

1. Закон України про фахову передвищу освіту. *Голос України* від 09.07.2019. № 126.
2. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания / Б.Г.Ананьев. СПб. : Питер, 2001. 288 с.
3. Буланова-Топоркова М.В. Педагогика и психология высшей школы: учеб. пособие / М.В.Буланова-Топоркова, А.В.Духавнева, Л.Д.Столяренко, С.И.Самыгин, Г.В.Сучков, В.Е.Столяренко, Н.А.Кулаковская. Ростов на Дону: Феникс, 2002. 544 с.
4. Лисенко Л. В. Педагогічні умови забезпечення професійноорієнтаційної роботи в студентській групі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. Х., 1998. 16 с.
5. Шапарь В. Б., Тимченко А. В., Швыдченко В. Н. Практическая психология. Инструментарий. Ростов н/Д: Феникс, 2012. 688 с.
6. Гельмонт А. М. Про причини неуспішності та шляхи її подолання. М., 2004. 230 с.
7. Орлов Ю. М. Потребностно-мотивационные факторы эффективности учебной деятельности студентов ВУЗа: автореф. дисс. на соиск. уч. степени д-ра психол. наук. М., 2004. URL: <http://www.childpsy.ru/dissertations/id/19336.php>
8. Гуменюк Л. Й., Щербина М. В. Соціально-психологічні чинники неуспішності здобувачів вищої освіти. *Науковий вісник 2'2018. Львівського державного університету внутрішніх справ.* с. 217-231.
9. Сингаївська І. В. Особистісні якості викладача як передумова його професійної успішності / І. В. Сингаївська // *Організаційна психологія. Економічна психологія. К.: Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАПН України.* № 2. 2015. С.86–93.